

**Zakres wiedzy i umiejętności oraz wykaz literatury
Wojewódzkiego Konkursu Przedmiotowego z Geografii
dla uczniów szkół podstawowych województwa śląskiego
w roku szkolnym 2026/2027**

I. Cele konkursu:

1. Rozwijanie zainteresowania szeroko rozumianą przestrzenią geograficzną oraz geografią jako dyscypliną naukową.
2. Doskonalenie umiejętności korzystania ze źródeł informacji i rozwiązywania problemów geograficznych.
3. Pobudzanie twórczego myślenia na drodze identyfikowania i opisywania związków i zależności przyczynowo – skutkowych, funkcjonalnych, przestrzennych oraz czasowych w środowisku geograficznym.
4. Kształtowanie postawy szacunku do środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz rozumienie potrzeby racjonalnego w nim gospodarowania.
5. Wdrażanie do samodzielnego uczenia się i aktualizacji wiedzy oraz przygotowanie do nauki w szkołach wyższego szczebla.

II. Zakres umiejętności:

Umiejętności wymagane od uczestników Konkursu Przedmiotowego z Geografii opisane są w podstawie programowej geografii dla szkoły podstawowej **w wersji obowiązującej od roku szkolnego 2024/2025.**

1. Prowadzenie obserwacji, analizowanie pozyskanych danych i formułowanie wniosków na ich podstawie.
2. Korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, diagramów, danych statystycznych, tekstów źródłowych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych.
3. Interpretowanie map różnej treści.
4. Określanie związków i zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego w Polsce i różnych regionach świata, dokonywanie uogólnień.
5. Ocenianie zjawisk i procesów społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.
6. Stawianie pytań, proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego.
7. Podejmowanie nowych wyzwań oraz racjonalnych działań prośrodowiskowych i społecznych.
8. Rozwijanie umiejętności percepcji przestrzeni i wyobraźni przestrzennej.
9. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym.

III. Zakres treści:

Zakres treści Konkursu Przedmiotowego z Geografii jest zgodny z treściami podstaw programowych dla przedmiotów geografia i przyroda (w zakresie treści geograficznych) dla szkoły podstawowej, **w wersji obowiązującej od roku szkolnego 2024/2025.** Obejmuje

również treści wskazanych pozycji literatury. Wskazana literatura jest rozszerzeniem zakresu treści konkursu.

I stopień

Zakres wiedzy i umiejętności oraz proponowanej literatury opracowuje i przekazuje uczniom szkoły szkolna komisja konkursowa – § 5 ust. 2 Regulaminu konkursu.

II stopień

Zakres treści: *Geografia fizyczna świata. Krajobrazy Ziemi. Geografia Polski. Region – województwo śląskie.*

1. **Mapa:** ogólnogeograficzna, krajobrazowa, turystyczna, skala mapy, znaki na mapie, treść mapy.
2. **Łądy i oceany na Ziemi:** rozmieszczenie lądów i oceanów, pierwsze wyprawy geograficzne.
3. **Krajobrazy świata:** wilgotnego lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej, sawanny i stepu, pustyni gorącej i lodowej, tajgi i tundry, śródlądowy, wysokogórski Himalajów; strefowość a piętrowość klimatyczno-roślinna na świecie.
4. **Ruchy Ziemi:** Ziemia w Układzie Słonecznym; ruch obrotowy i obiegowy; następstwa ruchów Ziemi.
5. **Współrzędne geograficzne:** szerokość i długość geograficzna; położenie matematyczno-geograficzne punktów i obszarów; rozciągłość południkowa i równoleżnikowa.
6. **Krajobrazy Polski:** wysokogórski (Tatry), wyżynny (Wyżyna Krakowsko-Częstochowska), nizinny (Nizina Mazowiecka), pojezierny (Pojezierze Mazurskie), nadmorski (Pobrzeże Słowińskie), wielkomiejski (Warszawa), miejsko-przemysłowy (Wyżyna Śląska), rolniczy (Wyżyna Lubelska).
7. **Środowisko przyrodnicze Polski na tle Europy:** położenie geograficzne Polski; wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń na rzeźbę Europy i Polski; przejściowość klimatu Polski; Morze Bałtyckie; główne rzeki Polski i ich systemy; główne typy gleb w Polsce; lasy w Polsce; dziedzictwo przyrodnicze Polski, surowce mineralne Polski.
8. **Spółeczeństwo i gospodarka Polski na tle Europy:** rozmieszczenie ludności, struktura demograficzna Polski (wiekowa, narodowościowa, wyznaniowa, zatrudnienia); migracje Polaków; zróżnicowanie polskich miast; sektory gospodarki Polski; rolnictwo Polski; zmiany struktury przemysłu Polski; zróżnicowanie usług i ich rola w rozwoju gospodarki; rozwój komunikacji; atrakcyjność turystyczna Polski.
9. **Relacje między elementami środowiska geograficznego** na przykładzie wybranych obszarów Polski. Wpływ: sposobu zagospodarowania dorzecza na występowanie powodzi; warunków przyrodniczych (np.: zasobów surowców mineralnych, wiatru, wód i usłonecznienia) i pozaprzyrodniczych na energetykę; rozwoju dużych miast na przekształcenia strefy podmiejskiej; procesów migracyjnych na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu obszarów wiejskich; przemian gospodarczych po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia; transportu na rozwój działalności gospodarczej; walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego na rozwój turystyki.
10. **Własny region - województwo śląskie:** położenie, dominujące cechy środowiska przyrodniczego i gospodarki, walory turystyczne (źródło: wskazana literatura dla stopnia II, pozycja 1).

11. Treści rozszerzające podstawę programową zawarte we wskazanej literaturze dla stopnia II (pozycje 2 i 3).

III stopień

Zakres treści: Wybrane problemy i regiony geograficzne świata

1. **Zakres treści obowiązujący na II stopniu.**
2. **Geografia Europy:** położenie, granice i linia brzegowa kontynentu; podział polityczny Europy; rola Unii Europejskiej w przemianach społeczno-gospodarczych; główne cechy środowiska przyrodniczego Europy; zjawiska występujące na granicach płyt litosfery; zróżnicowanie ludności oraz starzenie się społeczeństw; największe europejskie metropolie; zróżnicowanie źródeł energii w krajach europejskich i skutki ich wykorzystania dla środowiska przyrodniczego; przemysł i usługi w wybranych krajach europejskich; turystyka w Europie Południowej.
3. **Sąsiedzi Polski:** przemiany przemysłu w Niemczech; dziedzictwo kulturowe Litwy i Białorusi; środowisko przyrodnicze i atrakcje turystyczne Czech i Słowacji; problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy; zróżnicowanie przyrodnicze Rosji; relacje Polski z sąsiadami.
4. **Wybrane problemy i regiony geograficzne Azji:** Azja jako kontynent kontrastów geograficznych; pacyficzny „pierścień ognia”; klimat monsunowy w Azji Południowo-Wschodniej; Japonia – gospodarka na tle warunków przyrodniczych i społeczno-kulturowych; Chiny – rozmieszczenie ludności, problemy demograficzne oraz znaczenie w gospodarce światowej; Indie krajem wielkich możliwości rozwojowych oraz kontrastów społecznych i gospodarczych; Bliski Wschód – kultura regionu, ropa naftowa, obszar konfliktów zbrojnych.
5. **Wybrane problemy i regiony geograficzne Afryki:** położenie Afryki i jego wpływ na cyrkulację powietrza i rozmieszczenie opadów atmosferycznych; strefowość klimatyczno-roślinno-glebową; warunki gospodarowania człowieka w strefie Sahelu – problem zachowania równowagi ekologicznej; rozwój turystyki w Afryce; przyczyny i skutki niedożywienia w Afryce; tradycyjna i nowoczesna gospodarka w Afryce.
6. **Wybrane problemy i regiony geograficzne Ameryki Północnej i Południowej:** rozciągłość południkowa i ukształtowanie powierzchni; cyklony w Ameryce Północnej; problemy zagospodarowania Amazonii; sytuacja rdzennej ludności; slumsy w wielkich miastach; megalopolis; Dolina Krzemowa jako przykład technopolii; znaczenie gospodarcze Stanów Zjednoczonych w świecie.
7. **Wybrane problemy i regiony geograficzne Australii i Oceanii:** specyfika środowiska przyrodniczego; rozmieszczenie ludności i cechy gospodarki na tle warunków przyrodniczych.
8. **Geografia obszarów okołobiegunowych:** środowisko przyrodnicze; skutki zmiany klimatu dla środowiska przyrodniczego.
9. Treści kształcenia rozszerzające podstawę programową zawarte we wskazanej literaturze dla stopnia III.

IV. Proponowana literatura:

II stopień

1. Platforma Edukacji Regionalnej „Eduś”, *Ze szczytów gór ku nizinom* (jednostki fizycznogeograficzne województwa śląskiego), Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej. <https://edus.ibrbs.pl/ze-szczytow-gor-ku-nizinom/>
2. *Lasy wawrzynolistne Makaronezji – królestwo mgły i cienia*, M. Bąk, Geografia w Szkole nr 6/2025 s. 29-33.
3. *Zielona Tarcza Wschód*, krótki tekst z działu *Świat - panorama*, Geografia w Szkole: nr 6/2025 s. 48.

III stopień

1. *Dlaczego turystyka szkodzi środowisku?* S. Świątek, Geografia w Szkole nr 4/2025 s. 4-9.
2. *Ziemia wolna od lodu w XXII wieku? 2025 – Rok Ochrony Lodowców*, K. Trojan, Geografia w Szkole nr 5/2025 s. 4-8.
3. *Barwy Ziemi* – recenzja książki B.R. Vassnesa *Nieznane życie lodowców* (fragment tekstu M. Słobodzian *Recenzje książkowe*), Geografia w Szkole nr 5/2025 s. 8.
4. *W Europie znikają małe lodowce*, tekst z działu *Świat - panorama*, Geografia w Szkole: nr 5/2025 s. 50.